

Datum
2020-11-25Dnr
110/2020
Er ref
U2020/03826/GVUtbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola (SOU 2020:33)

- IFAU är positivt till förslaget att betydande hänsyn ska tas till arbetsmarknadens behov vid planering och dimensionering av gymnasial utbildning (avsnitt 6.1.1).
- IFAU är i huvudsak positivt till förslaget att kommuner ska gå samman i samverkansområden för att säkra ett brett utbud av utbildningar (avsnitt 6.1.2).
- IFAU varken till- eller avstyrker förslaget att enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud (6.2.1), men lämnar några synpunkter nedan.
- IFAU tillstyrker förslaget att huvudmäns information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras (6.3.4).
- IFAU instämmer med utredningen i att det är av stor vikt att det nationella uppföljningssystemets insamlade uppgifter kan offentliggöras på skol- och huvudmannanivå (avsnitt 6.3.6).
- IFAU stödjer förslaget att alla skolhuvudmän i gymnasieskolan ska ingå i en gemensam antagningsorganisation (avsnitt 6.4.1).
- IFAU är i huvudsak positivt till förslaget att ett kompensatoriskt schablonbelopp ska införas i gymnasieskolan (avsnitt 7.2.3).
- IFAU är positivt till förslaget att möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka (avsnitt 6.1.4) samt till förslaget att Skolverket i sin fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux ska ta hänsyn till behoven på hela arbetsmarknaden (avsnitt 6.1.5).

Datum

2020-11-25

Säktrat utbud för eleverna inom samverkansområden

Utredningen föreslår att kommunerna ska gå samman i samverkansområden, inom vilka eleverna fritt ska kunna söka gymnasieutbildningar. Ett syfte med detta är att garantera eleverna ett brett utbud.

IFAU är överlag positivt till förslaget. Vi ställer oss dock frågande till om ett säkrande av utbudet inom samverkansområden är rätt sätt att åtgärda nuvarande brister i programutbudet för de elever som saknar behörighet till ordinarie gymnasieutbildningar. Är pendling mellan kommuner en bra lösning för denna grupp? Det framstår som viktigt att inte försvåra vägen till en gymnasial utbildning för de elever som sannolikt är minst motiverade.

Utbudsstyrning och enskilda huvudmäns bidrag till ett ändamålsenligt utbud

Utredningen föreslår ökad statlig styrning av utbudet av gymnasial utbildning. Kommunala huvudmän ska omfattas av styrningen genom regionala ramar framtagna av Skolverket som ska anpassas till de ovan nämnda samverkansområdena. Enskilda huvudmän ska inte ingå samverkansavtal. De ska istället omfattas av utbudsstyrningen via Skolinspektionens prövning av ansökningar.

IFAU delar utredningens oro för att konkurrens om elever påverkar utbudet av gymnasial utbildning på ett sätt som varken är gynnsamt för eleverna eller samhällsekonomin. Vi ser därmed positivt på ökad utbudsstyrning. Samtidigt noteras att förslaget om hur utbudsstyrningen ska gå till innebär ökade inträdesbegränsningar för enskilda huvudmän, vilket kan komma att påverka marknadsmekanismen så som den är tänkt att fungera. Det vill säga att om förslaget genomförs kommer det sannolikt att finnas mindre utrymme för att ökad konkurrens ska kunna generera en positiv kvalitetsutveckling.¹

Även om IFAU bedömer att elevernas långsiktiga intressen och samhällsekonomin i detta sammanhang är överordnade näringsfriheten kan inträdesbegränsningar orsaka problem i form av exempelvis höga vinstuttag.² Det kan därmed vara motiverat att utreda sådana effekter ytterligare innan förslaget genomförs.

¹ Två studier från IFAU visar exempelvis att mer skolkonkurrens kan leda till förbättrade skolresultat, även om effekterna ibland är ganska små: Böhlmark och Lindahl (2012) *Har den växande friskolesektorn varit bra för elevernas utbildningsresultat på kort och lång sikt?* IFAU-rapport 2012:17 samt Wondratschek, Edmark och Frölich (2013) *Effekter av 1992 års skolvalsreform*. IFAU-rapport 2013:17.

² För ett resonemang runt detta, se s 133 i Gustafsson, J-E, S. Sörlin och J. Vlachos (2016). *Policyidéer för svensk skola*. Stockholm: SNS.

Datum

2020-11-25

Insamling av komvuxdata

Det saknas idag sammanställd information om sökande till komvux, vilket gör det svårt att veta hur efterfrågan på kurser ser ut. För att (delvis) åtgärda detta vill utredningen ge Skolverket i uppdrag att föreslå en möjlig insamling av uppgifter om sökande och antagna till sammanhållna yrkesutbildningar (avsnitt 6.3.1).

IFAU ser mycket positivt på detta. Utredningen föreslår även en ”initial stickprovsundersökning i några regioner för att ge en lägesbild av kapaciteten inom och efterfrågan av yrkesutbildning på Komvux på gymnasial nivå”. Även om IFAU håller med om att en sådan lägesbild vore bra, tycks det finnas betydande variation mellan kommuner/regioner när det gäller organisationen av yrkesutbildningar på komvux (se till exempel SOU 2018:71 *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden*). Därmed riskerar en stickprovsundersökning i några regioner att vara otillräcklig för att ge en korrekt bild av läget i landet.

Utredningen menar att det vore för kostsamt och komplext att samla in information om sökning och antagning till all kommunal vuxenutbildning. IFAU har inte möjlighet att bedöma komplexiteten och kostnaden av ett sådant arbete, men noterar att information om ansökningar rimligtvis redan finns digitalt hos kommunerna. Utöver att ge överblick över efterfrågan på komvuxutbildning skulle uppgifter om ansökningar sannolikt betydligt förbättra möjligheterna till effektutvärdering av densamma. Effektutvärdering är central för förståelsen för hur en utbildning fungerar. IFAU anser att detta bör tas med i den ovan nämnda kostnadsberäkningen.

Kompensatoriskt schablonbelopp för att ta hänsyn till elevers olika behov

IFAU noterar att det är mindre uppenbart hur likvärdighet ska tolkas i gymnasieskolan än i grundskolan. I gymnasieskolan sorterar eleverna sig själva till program. Sortering sker även i och med betygsintagningen. Eftersom systemet tillåter sortering framstår det dock inte som orimligt att omfördela resurser.

När det gäller det föreslagna beloppet verkar det bättre att göra detta till en andel av utbildningskostnaden än att sätta det till 5 000 kronor per år.

Övrigt

Utredningen föreslår relativt stora förändringar inom gymnasial utbildning. IFAU vill understryka vikten av att planera för att göra de tilltänkta reformerna utvärderingsbara. För detta krävs inte bara insamling av information utan även någon typ av randomiserad försöksverksamhet, alternativt stegvis utrullning i landet. Detta för att möjliggöra jämförelser mellan dem som tagit del av en policy och dem som inte gjort det. Flera av förslagen innehåller detaljer som

Datum

2020-11-25

inte är klara utan ska utredas av Skolverket. Inte minst därför kan det vara motiverat att förbereda en pilotutrustning i någon/några regioner för att testa vad som fungerar.

I detta ärende har generaldirektören Maria Hemström Hemmingsson beslutat. Sara Roman har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Caroline Hall deltagit.

Maria Hemström Hemmingsson

Sara Roman